

ЗИГМУНД ФРОЙД УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНА

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Вченою радою університету

Протокол № 10 від
«11» червня 2025 р.

ОСНОВИ ВІЙСЬКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ

СИЛАБУС

Освітній рівень: Другий (магістерський)

Галузь знань: С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини»

Спеціальність С4 Психологія

Освітньо-професійна програма "Психологія"

Статус дисципліни: вибіркова

Форма навчання: денна

<u>Форма навчання</u>	<u>Курс</u>	<u>Семестр</u>	<u>Лекції (год.)</u>	<u>Практичні (год.)</u>	<u>Самостійна робота студента (год.)</u>	<u>Разом (год.)</u>	<u>Залік (сем.)</u>
<u>Денна</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>20</u>	<u>20</u>	<u>80</u>	<u>120</u>	<u>2</u>

1. Загальна інформацію про викладача (лектора, асистента).

Максимов Микола Володимирович

Доктор психологічних наук, професор кафедри психології ЗФУУ

Контактна інформація: e-mail: mykola.maksymov@usfu.edu.ua

2. Назва, код дисципліни і кількість кредитів

На вивчення навчальної дисципліни «Основи військової психології» відводиться **120** годин **4** кредити ЄКТС.

3. Час і місце проведення навчальної дисципліни

Вивчення здійснюється протягом 3 семестру на 2-ому курсі навчання.

4. Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни

Для успішного засвоєння дисципліни «Основи військової психології» студентам необхідно мати ґрунтовні знання з таких предметів:

Пререквізити:

- Українознавчі студії — науково-освітня дисципліна, що досліджує історію, культуру, мову, традиції та сучасні процеси розвитку українського суспільства.
- Клінічна психологія. Клінічна психодіагностика – навички оцінки стану пацієнта, який пережив травматичні події.
- Пропедевтика психіатрії — базове ознайомлення студентів із основними поняттями, принципами та методами психіатрії, створюючи фундамент для подальшого вивчення клінічних психічних розладів і практичної роботи у сфері психічного здоров'я.
- Етичні, практичні та правові засади роботи психолога – забезпечення коректності та професійних стандартів у роботі з травмованими пацієнтами.

Постреквізити:

Після завершення дисципліни студенти зможуть застосовувати отримані знання у таких предметах та професійних сферах:

- Доказова практика в психології і психотерапії – оцінка ефективності травмотерапевтичних втручань.
- Психологія екстремальних ситуацій – допомога людям, що пройшли через кризові та загрозливі обставини.
- Практика під супервізію – використання методів травмотерапії у практичній роботі під наглядом досвідченого фахівця.

5. Характеристика навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Основи військової психології» вивчає психологічні особливості діяльності та поведінки людини в умовах війни.

Дисципліна «Основи військової психології» є важливою складовою підготовки фахівців у сфері військової справи, забезпечуючи необхідні знання та навички для ефективної роботи в умовах військової служби.

Згідно навчального плану підготовки психологів за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Магістр», вивчення навчальної дисципліни здійснюється на 2 курсі (денна форма навчання), на вивчення якої відводиться 120 годин.

6. Призначення навчальної дисципліни.

Навчальна дисципліна полягає у формуванні у студентів знань, навичок і компетенцій щодо психологічних аспектів поведінки людини в екстремальних умовах. Зміст програми відповідає нормативним вимогам підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня магістра психології.

7. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни «Основи військової психології» є формування у студентів фундаментальних уявлень та базових навичок з військової психології; ознайомлення з основними психологічними проблемами військовослужбовців та шляхами їх вирішення; опанування сучасними концепціями та моделями військової психології; навчання психологічної оцінки бойових дій.

Навчальна дисципліна сприяє підготовці студентів до роботи в умовах військової служби, зокрема в аспектах психологічної підтримки, управління людьми та розвитку особистості військовослужбовців. Це важлива дисципліна, що охоплює різноманітні аспекти психології, пов'язані з військовою сферою. Дисципліна забезпечує необхідні знання та практичні навички для ефективної психологічної роботи в умовах військової служби та сприяє покращенню морально-психологічного стану військовослужбовців.

8. Завдання вивчення дисципліни

Завдання спрямовані на формування високого рівня професійної компетентності у здобувачів освіти, які зможуть ефективно працювати у сфері військової психології:

- визначення закономірностей, що керують поведінкою і діями воїнів та військових колективів за умов повсякденної служби та бою;
- розроблення рекомендацій щодо навчання воїнів та військових колективів для використання їх у повсякденній роботі з особовим складом;
- пошук шляхів зростання ефективності процесів керування воїнами та військовими колективами;
- пошук засобів надійної оцінки можливостей воїнів і військових колективів та їх доцільний добір для підготовки і розв'язання завдань;
- дослідження закономірностей, видів, напрямів, принципів, змісту та методів психологічної підготовки особового складу;
- напрацювання психологічних основ забезпечення високої бойової готовності підрозділів;
- визначення засобів попередження конфліктів, нестатутних стосунків і порушень військової дисципліни в підрозділах;

- психологічне забезпечення мобілізації та активізації особового складу на успішне розв'язання навчальних, спеціальних і бойових завдань;
- озброєння офіцерів психологічними знаннями, навичками і уміннями;
- розроблення методики відновлення психічної стійкості й усунення наслідків впливу негативних психічних явищ на особовий склад;
- забезпечення ефективного функціонування психологічної служби у військових частинах;
- забезпечення надійного психологічного захисту своїх військ і населення від психологічних операцій супротивника;
- обґрунтування ефективних психологічних методик і технологій впливу на війська і населення супротивника тощо.

8.1. У результаті вивчення навчальної дисципліни «Основи військової психології» здобувач вищої освіти повинен

Знати:

- теоретико-методологічні основи військової психології як галузі прикладної психології;
- психологічні особливості діяльності військовослужбовців у мирний час і в умовах бойових дій;
- етапи психологічної адаптації до військової служби, чинники її ускладнення та порушення;
- класифікацію бойових психічних травм, зокрема посттравматичного стресового розладу (ПТСР), їх симптоматику та механізми виникнення;
- принципи психологічного відбору, підготовки, супроводу та реабілітації військовослужбовців;
- методи психологічної допомоги та підтримки у військових підрозділах;
- основи психологічної роботи з ветеранами, демобілізованими, пораненими та сім'ями військових;
- етичні засади діяльності військового психолога.

Уміти:

- оцінювати психоемоційний стан військовослужбовців у різних умовах несення служби;
- застосовувати методики психологічного тестування та скринінгу для виявлення ознак дезадаптації, тривожності, депресії, ПТСР тощо;
- проводити індивідуальні та групові психологічні інтервенції з метою підтримки адаптації та стресостійкості;
- здійснювати психологічну підготовку військовослужбовців до виконання бойових завдань;
- надавати першу психологічну допомогу в умовах надзвичайних ситуацій та бойового стресу;
- взаємодіяти з командирами, медичним персоналом і соціальними службами щодо психолого-педагогічного супроводу військових;
- розробляти та впроваджувати заходи психологічної профілактики та реабілітації.

9. Зміст навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Основи військової психології» складається з двох змістовних модулів:

Змістовий модуль 1. Психологія військової діяльності в мирних і бойових умовах

Тема 1. Історія розвитку військової психології.

Предмет і завдання військової психології. Виникнення і розвиток військової психології. Внесок видатних полководців у військову психологію. Розвиток вітчизняної військової психології. Становлення вітчизняної військової психології з 90-х років XX століття.

Тема 2. Психологія особистості військовослужбовця.

Загальна характеристика особистості. Основні теорії особистості в іноземній та вітчизняній психології. Основні фактори формування особистості. Особистість, індивідуальність, суб'єкт. Психологічна структура особистості. Розвиток особистості у військовій діяльності. Особливості вивчення психологом особистості військовослужбовця і соціально-психологічних явищ у військових підрозділах. Деформація особистості військовослужбовця, характеристика психологічних типів воїнів.

Тема 3. Психічні утворення.

Основні компоненти психічних утворень. Види психічних утворень (відображення, уявлення, думки, почуття, емоції, уявлення). Психологічні умови посилення ефективності опанування воїнами психічних утворень.

Тема 4. Психологія спілкування у військовому середовищі

Сутність, функції та структура спілкування. Спілкування та діяльність. Основні характеристики спілкування. Оптимізація спілкування у військовому середовищі. Розвиток навичок спілкування в діяльності військового керівника. Деформація спілкування в умовах дії стрес-факторів підвищеної інтенсивності.

Тема 5. Суїцидальна поведінка військовослужбовців, її діагностика та профілактика.

Проблема суїциду і суїцидальної поведінки в психологічній науці. Природа суїцидальної поведінки та її детермінанти. Психологічна характеристика військовослужбовців схильних до суїцидальної поведінки. Методики діагностування військовослужбовців схильних до суїцидальної поведінки.

Робота психолога щодо профілактики суїцидальної поведінки військовослужбовців.

Тема 6. Психологічна характеристика військової дисципліни

Психолого-педагогічний зміст військової дисципліни. Система роботи командирів (начальників) зі зміцнення військової дисципліни. Методика аналізу та підбиття підсумків стану військової дисципліни у військовій частині та

підрозділі. Психологічні аспекти порушень статутних правил взаємин між військовослужбовцями.

Тема 7. Психічні стани військовослужбовців та їхні вияви у військовій діяльності.

Проблема психічних станів у військовій психології. Поняття «психічний стан». Функції психічних станів. Основні напрями роботи командира щодо формування та підтримання позитивного психічного стану. Сутність паніки та причини її виникнення.

Тема 8. Психологічне забезпечення військової діяльності: історія та сучасність.

Психологічне забезпечення: вітчизняний та іноземний досвід. Досвід психологічного забезпечення в сучасних воєнних конфліктах. Органи психологічного забезпечення в арміях сучасних розвинених країн. Психологічні війни та операції як складові психологічного забезпечення. Органи психологічних операцій в армії США. Актуальні проблеми психологічного забезпечення сучасних збройних конфліктів, регіональних війн і контртерористичних операцій. Основні напрями психологічного забезпечення. Психологічне забезпечення збройного конфлікту.

Тема 9. Психологічне забезпечення бойового чергування (бойової служби), вартової та внутрішньої служб.

Психологічні особливості несення бойового чергування та вартової служби. Діяльність психолога військової частини та посадових осіб із психологічного забезпечення бойового чергування, вартової та внутрішньої служб. Відбір до несення вартової служби.

Тема 10. Психологічна робота у військовому підрозділі (частині) в мирний час.

Зміст і завдання психологічної роботи у військовому підрозділі (частині) у мирний час. Основні форми психологічної роботи. Місце командира, заступника з морально-психологічного забезпечення (психолога) в організації та здійсненні психологічної роботи, їх основні обов'язки. Завдання та зміст професійно-психологічного відбору.

Психологічна робота зі збереження психічного здоров'я воїнів. Психотерапія та психокорекція як методи психологічної допомоги військовослужбовцям.

Змістовий модуль 2. Потенціал військової психології в бойових умовах

Тема 11. Вплив психологічних факторів сучасного бою на психіку військовослужбовців.

Психологічна модель бою як засіб аналізу впливу бою на психіку воїнів. Характеристика елементів психологічної моделі сучасного бою. Закономірності

прояву психіки та поведінки воїнів у бою. Модель поведінки військовослужбовців в умовах бойового стресу «Компас». Психотравмуючі фактори сучасного бою. Врахування психологічних факторів військової хитрості, маскування та раптовості при організації психологічного забезпечення бойових дій. Психологічний вплив безпілотної авіації.

Тема 12. Психологічна підготовка особового складу до бойових дій.

Сутність і зміст психологічної підготовки військовослужбовців. Основні напрями психологічної підготовки особового складу до ведення бойових дій. Методи психологічної підготовки. Навчання військовослужбовців методам психічної саморегуляції. Інтегративна методика управління стресом (ІМУС-ІMSM). Організаційно-методичні рекомендації управління бойовим стресом військовослужбовців. Пам'ятка експрес-регуляції бойового стресу. Психологічні особливості та характеристика дій особового складу в умовах застосування засобів масового ураження (ЗМУ) та високоточної зброї. Психологічна підготовка військовослужбовців до дій в умовах застосування ЗМУ та високоточної зброї.

Тема 13. Психологічна робота в бойовій обстановці.

Зміст психологічної роботи в бойовій обстановці. Психологічні наслідки участі у бойових діях. Досвід діагностики і корекції психологічних наслідків участі комбатантів у бойових діях (іноземний досвід). Психологічний аналіз та характеристика діяльності військового спеціаліста у бою на основі системно-ситуативного аналізу діяльності (ССАД).

Тема 14. Характеристика бойового стресу у комбатантів та його наслідки.

Сутність та проблема бойового стресу у працях вітчизняних та зарубіжних фахівців. Психологічні наслідки та зміна поведінки військовослужбовців у стані бойового стресу. Модель бойового стресу військовослужбовців «Маяк».

Поведінка військовослужбовців у стані бойового стресу (за результатами досліджень американських фахівців). Сучасні уявлення про деформацію військовослужбовців та зміни їхньої поведінки. Девіантна поведінка на війні. Сутність, характеристика видів девіантної поведінки у бойовій обстановці. Вплив психоактивних речовин на поведінку військовослужбовців. Особливості роботи у військових частинах груп контролю бойового стресу.

Тема 15. Бойові психічні травми та стресові розлади у військовослужбовців.

Причини виникнення бойових психічних травм (БПТ) та їх прояви. Схема появи БПТ у комбатантів. Вплив бойового стресу на формування негативних психічних станів військовослужбовців. Реакції на стрес у бойовій обстановці. Модель формування бойових стресових розладів «Хрест». Обсяг першої психологічної допомоги на полі бою залежно від вираженої психічної реакції. Схема використання засобів попередження БПТ при різних реакціях на впливи

психогенних факторів. Сутність та симптоматика посттравматичних стресових розладів у військовослужбовців.

Тема 16. Прогнозування психогенних втрат особового складу.

Проблема психогенних втрат у підрозділах, їх зміст та класифікація. Психогенні втрати особового складу під час сучасної війни. Характеристика основних підходів у розрахунках санітарних і тимчасових психогенних втрат. Методи розрахунків психогенних втрат. Експрес методика прогнозування і розрахунку психогенних втрат серед військовослужбовців.

Тема 17. Технології надання психологічної допомоги воїнам, які отримали бойові психічні травми.

Діагностика й лікування комбатантів. Організація психологічної допомоги в умовах локальних війн і збройних конфліктів. Зміст трьохшелонної системи надання психологічної допомоги військовослужбовцям, які отримали БПТ. Надання психологічної допомоги комбатантам з БПТ (український досвід). Індивідуальна та групова психотерапія військовослужбовців. Оперативна психологічна допомога воїнам в різні періоди виконання бойових завдань. Декомпресія військовослужбовців на етапі відновлення.

Тема 18. Психологічна реабілітація військовослужбовців.

Нормативні документи надання реабілітаційних послуг військовослужбовцям. Модель психологічної реабілітації військовослужбовців «Перехід». Принципи, завдання та етапи психологічної реабілітації військовослужбовців. Прояви стресових та посттравматичних стресових розладів. Методи психологічної допомоги воїнам, які перенесли психотравмуючий стрес. Групова та індивідуальна психотерапія військовослужбовців, які проходять курс психологічної реабілітації. Психологічні механізми допомоги ветеранам війни. Методи розв'язання психологічних проблем ветеранів.

Тема 19. Робота психолога у військовому госпіталі.

Особливості роботи фахівця з різними категоріями військовослужбовців, легко- та важкопоранених (з ампутованими кінцівками), з внутрішньочерепною травмою: струсом головного мозку (контузією). Визначення ефективності надання психологічної допомоги військовослужбовцям. Психологічна реабілітація поранених та інвалідів війни в умовах лікарняних закладів. Досвід організації психореабілітаційної роботи в військових медичних закладах країн НАТО. Нормування часу психолога на виконання різновидів роботи.

Тема 20. Психодіагностика наслідків участі в бойових діях.

Опитувальник скринінгу посттравматичного стресового розладу (ОС ПТСР), Міссісіпська шкала – військовий варіант (Mississippi Scale-MS), 16-факторний особистісний опитувальник Р.Б. Кеттелла (R. Cettell) (форма А), опитувальник Міні-мульт ММРІ (Mini-Mult ММРІ) (скорочений

багатофакторний опитувальник для дослідження особистості), експрес-шкала визначення самопочуття, настрою та активності (СНА), тест смисложиттєвих орієнтацій (СЖО) Д. Леонтьєва, тест оцінки ситуаційної та особистісної тривожності Ч. Д. Спілбергера та Ю. Ханіна, шкала оцінки інтенсивності бойового досвіду (Combat Exposure Scale) (Т. Кін), шкала оцінки впливу травматичної події (Impact of Event Scale - Revised, IES-R), восьмикольоровий тест М. Люшера, метафоричні асоціативні карти «Стрес-стоп!», «Компас вибору професії», «Вальс емоцій», «Струни душі», арт-терапія, музична терапія.

10. Структура залікового кредиту з дисципліни

Назви змістовних модулів і тем практичних занять	Кількість годин				
	денна форма				
	усього	у тому числі			Контр. Заходи.
		л.	прак	с.р.	
1	2	3	4	5	
Змістовий модуль 1. Психологія військової діяльності в мирних і бойових умовах					Поточне опитування, реферати, тестування
Тема 1. Історія розвитку військової психології.	6	1	1	4	
Тема 2. Психологія особистості військовослужбовця.	6	1	1	4	
Тема 3. Психічні утворення.	6	1	1	4	
Тема 4. Психологія спілкування у військовому середовищі	6	1	1	4	
Тема 5. Суїцидальна поведінка військовослужбовців, її діагностика та профілактика.	6	1	1	4	
Тема 6. Психологічна характеристика військової дисципліни	6	1	1	4	
Тема 7. Психічні стани військовослужбовців та їхні вияви у військовій діяльності.	6	1	1	4	
Тема 8. Психологічне забезпечення військової діяльності: історія та сучасність.	6	1	1	4	
Тема 9. Психологічне забезпечення бойового чергування (бойової служби), вартової та внутрішньої служб.	6	1	1	4	
Тема 10. Психологічна робота у військовому підрозділі (частині) в мирний час.	6	1	1	4	
Змістовий модуль 2. Потенціал військової психології в бойових умовах					
Тема 11. Вплив психологічних факторів сучасного бою на психіку військовослужбовців.	6	1	1	4	
Тема 12. Психологічна підготовка особового складу до бойових дій.	6	1	1	4	
Тема 13. Психологічна робота в бойовій обстановці.	6	1	1	4	
Тема 14. Характеристика бойового стресу у комбатантів та його наслідки.	6	1	1	4	
Тема 15. Бойові психічні травми та стресові розлади у військовослужбовців.	6	1	1	4	
Тема 16. Прогнозування психогенних втрат особового складу.	6	1	1	4	
Тема 17. Технології надання психологічної допомоги воїнам,	6	1	1	4	

які отримали бойові психічні травми.					
Тема 18. Психологічна реабілітація військовослужбовців.	6	1	1	4	
Тема 19. Робота психолога у військовому госпіталі.	6	1	-	4	
Тема 20. Психодіагностика наслідків участі в бойових діях.	4	1	-	4	
Залік	2		2		
Усього, годин	120	20	20	80	

11. Тематика самостійних занять з дисципліни

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
1	Особливості вивчення психологом особистості військовослужбовця і соціально-психологічних явищ у військових підрозділах.	4
2	Деформація особистості військовослужбовця, характеристика психологічних типів воїнів.	4
3	Деформація спілкування в умовах дії стрес-факторів підвищеної інтенсивності.	4
4	Проблема суїциду і суїцидальної поведінки в психологічній науці.	4
5	Методика аналізу та підбиття підсумків стану військової дисципліни у військовій частині та підрозділі.	4
6	Психологічні аспекти порушень статутних правил взаємин між військовослужбовцями.	4
7	Органи психологічного забезпечення в арміях сучасних розвинених країн.	4
8	Психологічні війни та операції як складові психологічного забезпечення.	4
9	Діяльність психолога військової частини та посадових осіб із психологічного забезпечення бойового чергування, вартової та внутрішньої служб.	4
10	Зміст і завдання психологічної роботи у військовому підрозділі (частині) у мирний час.	4
11	Врахування психологічних факторів військової хитрості, маскуванню та раптовості при організації психологічного забезпечення бойових дій.	4
12	Навчання військовослужбовців методам психічної саморегуляції.	4
13	Організаційно-методичні рекомендації управління бойовим стресом військовослужбовців.	4
14	Інтегративна методика управління стресом (ІМУС-IMSM).	4
15	Психологічні особливості та характеристика дій особового складу в умовах застосування засобів масового ураження (ЗМУ) та високоточної зброї.	4
16	Психологічна підготовка військовослужбовців до дій в умовах застосування ЗМУ та високоточної зброї.	4
17	Психологічний аналіз та характеристика діяльності військового спеціаліста у бою на основі системно-ситуативного аналізу діяльності (ССАД).	4
18	Сутність та проблема бойового стресу у працях вітчизняних та зарубіжних фахівців.	4
19	Модель формування бойових стресових розладів «Хрест».	4

20	Схема використання засобів попередження БПТ при різних реакціях на впливи психогенних факторів.	4
Всього		80

12.РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні:

1. Алгоритм роботи військового психолога щодо психологічного забезпечення професійної діяльності особового складу Збройних Сил України : метод. рек. / Н. А. Агаєв та ін. Київ : НДЦ ГП ЗС України, 2016. 147 с.
2. Блінов О. А. Бойова психічна травма: монографія. К.: Талком, 2019. 700с.
3. Блінов О. А. Іноваційний психологічний інструментарій діагностики, психотерапії та психокорекції бойового стресу: навчально-методичний посібник. К. : Талком, 2020. 130 с.
4. Блінов О. А., Максименко С. Д., Черненко І. О. Опитувальник скринінгу посттравматичного стресового розладу (ОС ПТСР) : наук.-метод. видання. Київ : Талком, 2019. 23 с.
5. Блінов О.А. Опитувальник бойового стресу ОБСБ : наук.-метод. видання. Київ : Талком, 2019. 36 с.
6. Гірник А. М., Чорнобровкіна В. А. Перша психологічна допомога : посіб. Для тренера. Київ : Університетське видавництво ПУЛЬСАРИ, 2017. 98с.
7. Дикун, В. С. Чорний та ін. ; за заг. ред. В. В. Стасюка. Бровари : ТОВ – 7БЦ, 2020. 754 с.
8. Зоран Комар. Психологічна стійкість воїна: підручник для військових психологів. Київ : Посольство Великої Британії в Україні, 2017. 185 с.
9. Методичний посібник щодо відновлення боєздатності військових частин Збройних Сил України. Київ : РВВ ЦЗСД МО та ГШ ЗС України, 2015. 64 с.
10. Методичні рекомендації з організації професійно-психологічного відбору у Збройних Силах України. Київ : Головне управління по роботі з особовим складом Збройних Сил України, 2015. 108 с.

Додаткові:

11. Морально-психологічне забезпечення у Збройних Силах України : підручник : у 2-х ч. Ч. 1. вид. 2-е, перероб. зі змін. та допов. / Н. А. Агаєв,
12. Організація психологічної підготовки особового складу підрозділів Сухопутних військ : навч. посіб. / В. М. Замана та ін. Львів : АСВ, 2012. 404 с.
13. Основи психологічної допомоги військовослужбовцям в умовах бойових дій : метод. посіб. / Кокун О. М., Агаєв Н. А., Пішко О. І. , Лозінська Н. С. Київ : НДЦ ГП ЗСУ, 2015. 170 с.
14. Основи реабілітаційної психології : подолання наслідків кризи : навч. посіб. : у 2 т. Т. І. / О. Запорожець та ін. ; за заг. ред. Н. Пророк. Київ : ОБСЄ, 2018. 208 с.
15. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи : навч.

- посіб. : у 2 т. Т. 2. / Т. Вебер та ін. ; за заг. ред. Л. Царенко. Київ : ОБСЄ, 2018. 240 с.
16. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій : метод. посіб. / З. Г. Кісарчук та ін. ; за ред. З. Г. Кісарчук. Київ : ТОВ Видавництво Логос, 2015. 207 с.
 17. Романишин А. М. Первинна психологічна допомога і реабілітація в бойових умовах : навч. посіб. Львів : Академія Сухопутних військ імені Гетьмана Петра Сагайдачного, 2014. 121 с.
 18. Стрес-асоційовані розлади здоров'я в умовах збройного конфлікту : монографія / В. С. Гічун та ін. Дніпро : АКЦЕНТ ПП, 2019. 324 с.
 19. Ягупов В. Військова психологія: Підручник. Київ: Тандем, 2004. 656 с.

Інформаційні ресурси:

1. <https://repo.usfu.edu.ua/home> – Електронні ресурси ЗФУУ
2. www.bsmu.edu.ua/blog/rol-vijskovogo-psyhologa-pid-chas-voyennyh-dij/
Роль військового психолога під час воєнних дій
3. www.ukrinform.ua/rubric-society/3517703-olena-nagorna-vijskovij-psiolog.html - Наслідки війни - не тільки розруха і оплакування, а й потужна енергія зростання
4. Національний університет оборони України ім. Івана Черняхівського (www.nuou.gov.ua) — цей сайт містить матеріали та публікації, що стосуються навчання військових психологів.
5. Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації (ВІТІ) (www.viti.edu.ua) — на цьому ресурсі можна знайти курси, статті та навчальні матеріали для військових психологів.
6. Military Psychology Association (www.apa.org) — вебсайт, який має підрозділ для військових психологів, де публікуються дослідження та статті.
7. edX (www.edx.org) — пропонує курси з військової психології, стресових розладів та наукових досліджень щодо психології в умовах війни.
8. <https://npa-ua.org/>
9. <https://upa.org.ua/>
10. <https://www.efpa.eu/>
11. <https://www.apa.org/pubs/databases/psycinfo>
12. <https://iaapsy.org/>
13. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov>
14. <https://www.apa.org/>
15. <https://www.who.int/>
16. <https://www.isbd.org>
17. <https://www.fda.gov>
18. <https://neuronews.com.ua/ua#gsc.tab=0>
19. <https://aapp.org>
20. <https://psychiatryonline.org>
21. <https://ukraine-psychotherapy.org/>

13. Контроль і оцінка результатів навчання

13.1. Види контролю (поточний, підсумковий), проміжна атестація

Методи контролю: поточний, підсумковий.

При оцінюванні знань здобувача освіти приділяється перевага стандартизованим методам контролю: тестування (комп'ютерне), письмові роботи, контроль практичних навичок.

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно до конкретних цілей теми. Він містить: опитування, співбесіду, відповіді на питання, комп'ютерне тестування, виступ з доповіддю, захист рефератів.

Підсумковий контроль здійснюється наприкінці вивчення дисципліни у вигляді диференційованого заліку.

13.2. Форми контролю

Оцінка за розділ визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності (у балах) та оцінки підсумкового контролю (у балах), яка виставляється при оцінюванні теоретичних знань та практичних навичок відповідно до переліків, визначених програмою дисципліни.

Максимальна кількість балів, що присвоюється здобувачу освіти при засвоєнні кожного розділу (залікового кредиту) – 100, в тому числі за поточну навчальну діяльність – 60 балів (60%), за результатами підсумкового контролю – 40 балів (40%).

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно до конкретних цілей з кожної теми та під час індивідуальної роботи викладача зі здобувачами освіти. При оцінюванні навчальної діяльності здобувача освіти необхідно надавати перевагу стандартизованим методам контролю: тестуванню, структурованим письмовим роботам, структурованому за процедурою контролю практичних навичок в умовах, що наближені до реальних.

ОЦІНКУ “**ВІДМІННО**” отримує здобувач освіти, який твердо знає програмовий матеріал, глибоко його засвоїв, вичерпно, послідовно, грамотно і логічно його викладає, у відповіді якого тісно пов'язується теорія з практикою. При цьому здобувач освіти не вагається з відповіддю при видозміні завдання, вільно справляється з задачами та питаннями другого та третього рівня оцінки знань, виявляє знайомство з монографічною літературою, вірно обґрунтовує прийняте рішення, володіє елементами лікарської техніки, різносторонніми навиками та прийомами виконання практичних робіт. Практичні навички виконує без помилок, вміє в професійній діяльності ефективно використовувати набуті знання.

ОЦІНКУ “**ДОБРЕ**” отримує здобувач освіти, який знає програмовий матеріал грамотно і змістовно його викладає, який не допускає значних неточностей у відповіді на запитання, правильно використовує теоретичні положення при вирішенні практичних запитань і задач, володіє необхідними навиками і технікою їх виконання.

ОЦІНКУ “ЗАДОВІЛЬНО” отримує здобувач освіти, який знає основний матеріал, але не засвоїв його деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушує послідовність у викладанні програмового матеріалу і відчуває труднощі при виконанні практичних навиків або виконує їх з істотними помилками, з помилками вирішує ситуаційні задачі третього рівня контролю знань.

ОЦІНКУ “НЕЗАДОВІЛЬНО” отримує здобувач освіти, який не знає значної частини програмового матеріалу, допускає значні помилки у його викладанні, невпевнено, з великими труднощами виконує практичні навики.

Бали за поточну успішність прив’язуються до середньої арифметичної оцінки за традиційною чотирибальною системою незалежно від кількості занять. Конвертація проводиться перед підсумковим контролем.

Таблиця конвертації середньої арифметичної в кількість балів ECTS

Середня арифметична оцінка за п’ятибальною шкалою	Бали ECTS	Середня арифметична оцінка за п’ятибальною шкалою	Бали ECTS
1	2	3	4
4,93-5,0	60	3,90-3,85	44
4,87-4,80	59	3,84-3,78	43
4,81-4,73	58	3,77-3,72	42
4,74-4,69	57	3,71-3,66	41
4,68-4,60	56	3,65-3,59	40
4,61-4,56	55	3,58-3,53	39
4,55-4,49	54	3,52-3,46	38
4,48-4,43	53	3,45-3,40	37
4,42-4,36	52	3,39-3,33	36
4,35-4,30	51	3,32-3,27	35
4,29-4,24	50	3,26-3,20	34
4,23-4,17	49	3,19-3,14	33
4,16-4,11	48	3,13-3,07	32
4,10-4,04	47	3,06-3,01	31
4,03-3,98	46	3,0	30
3,97-3,91	45		

Підсумковий контроль здійснюється по завершенню вивчення всіх тем на останньому контрольному занятті. До підсумкового контролю допускають здобувачів освіти, які виконали всі види робіт, що передбачені навчальною програмою, та при вивченні розділу набрали кількість балів, не меншу за мінімальну. Конкретні форми підсумкового контролю визначаються у робочій навчальній програмі

Підсумковий контроль вважається зарахованим, якщо здобувач освіти набрав не менше 20 балів.

Оцінювання дисципліни:

Оцінка з дисципліни виставляється лише здобувачам освіти, яким зараховані усі розділи з дисципліни. Оцінка з дисципліни виставляється як середня з оцінок за розділи, на які структурована навчальна дисципліна. Оцінка

з дисципліни Fx, F ("2") виставляється здобувачам освіти, яким не зараховано хоча б один розділ з дисципліни після завершення її вивчення. Оцінка Fx ("2") виставляється здобувачам освіти, які набрали мінімальну кількість балів за поточну навчальну діяльність, але не склали підсумковий контроль. Вони мають право на повторне складання підсумкового контролю не більше двох разів за графіком, затвердженим деканатом.

Здобувачі освіти які одержали оцінку F по завершенні вивчення дисципліни (не виконали навчальну програму хоча б з одного розділу або не набрали за поточну навчальну діяльність з розділу мінімальну кількість балів), мають **пройти повторне навчання з відповідного розділу**. Рішення приймається керівництвом ЗВО відповідно до нормативних документів, затвердженим в установленому порядку.

14. Політика навчальної дисципліни

Здобувач освіти зобов'язаний дотримуватися обов'язків, передбачених статтею 63 Закону України «Про вищу освіту», а також:

- своєчасно та в повному обсязі відвідувати заняття, передбачені навчальним планом та графіком навчального процесу;
- своєчасно та належним чином виконувати всі види завдань, передбаченими навчальними планами та програмами;
- у встановленому державними стандартами обсязі володіти теоретичними знаннями, практичними навичками, сучасними методами досліджень, проходити контрольні заходи, передбачені навчальними планами та програмами;
- своєчасно складати (перескладати) залік, виконувати контрольні роботи, відпрацьовувати заняття в терміни та за графіком, встановленими кафедрою психології;
- своєчасно інформувати викладача щодо неможливості з поважних причин відвідувати заняття;
- постійно прагнути до підвищення загальної культури, морального вдосконалення, проявляти належну повагу до керівних, науково-педагогічних, навчально-допоміжних працівників;
- дбайливо ставитись до майна, яке йому надано в користування, дотримуватись правил внутрішнього трудового розпорядку;
- виконувати вимоги з охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії, протипожежної безпеки, передбачені відповідними правилами та інструкціями.
- у повному обсязі відшкодувати збитки, нанесені невиконанням чи неналежним виконанням умов з охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії, протипожежної безпеки.

Здобувач освіти зобов'язаний дотримуватися положень етичного кодексу ЗФУУ.

Здобувач освіти має права, передбачені статтею 62 Закону України «Про вищу освіту».

Усі форми контрольних заходів та критерії оцінювання здобувачів зазначенні в положенні університету про оцінювання результатів вивчення навчальної дисципліни.